

Media ta'limda musiqiy an'analar kompetentligida yoshlar tarbiyasini shakllantirishning pedagogik mexanizmini takomillashtirish

Miyrbek Kudaybergenovich Palyaniyazov
O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Nukus filiali

Annotatsiya: Har bir millatning musiqiy an'analari uning tarixiy taraqqiyoti, urf-odatları va qadriyatlarini aks ettiradi. Musiqiy an'analar kompetentligi esa ana shu boy madaniy merosni tushunish, ijro etish va yangi avlodga yetkazish qobiliyatini anglatadi. media ta'limda musiqiy an'analar kompetentligida yoshlar tarbiyasini shakllantirish pedagogik jarayonning muhim qismidir. Zamonaviy texnologiyalar va interaktiv usullar yordamida kelajak avlodni estetik jihatdan yetuk va ma'naviy barkamol shaxslar sifatida kamol topishiga xizmat qiladi. Musiqiy an'analar kompetentligi - bu nafaqat milliy musiqa bo'yicha bilim va ko'nikmalar yig'indisi, balki xalqning madaniy merosini tushunish, uni asrash va kelajak avlodlarga yetkazish mas'uliyatidir.

Kalit so'zlar: musiqiy an'analar, milliy musiqa, kompetentlik, madaniy meros, tarixiy taraqqiyot, qobiliyatni rivojlantirish, cholg'u asboblari, kuy-qo'shiqlar

Improving the pedagogical mechanism for the formation of youth education in the competence of musical traditions in media education

Miyrbek Kudaybergenovich Palyaniyazov
Nukus Branch of Uzbekistan State Institute of Arts and Culture

Abstract: The musical traditions of each nation reflect its historical development, customs and values. The competence of musical traditions means the ability to understand, perform and convey this rich cultural heritage to the new generation. The formation of youth education in the competence of musical traditions in media education is an important part of the pedagogical process. With the help of modern technologies and interactive methods, it serves to develop the future generation as aesthetically mature and spiritually perfect individuals. The competence of musical traditions is not only a set of knowledge and skills in national music, but also the responsibility to understand the cultural heritage of the people, preserve it and convey it to future generations.

Keywords: musical traditions, national music, competence, cultural heritage, historical development, development of abilities, instruments, tunes

Musiqiy an'analar - xalqning ma'naviy merosi, madaniyati va turmush tarzining ajralmas qismi. Har bir millatning musiqiy an'analari uning tarixiy taraqqiyoti, urf-odatlarini va qadriyatlarini aks ettiradi. Musiqiy an'analar kompetentligi esa ana shu boy madaniy merosni tushunish, ijro etish va yangi avlodga yetkazish qobiliyatini anglatadi.

Musiqiy an'analar kompetentligining asosiy tarkibiy qismlari

1. Bilim va Tushuncha: An'anaviy musiqa janrlari, kuy-qo'shiqlar va ularning tarixi haqida chuqur bilimga ega bo'lish.

2. Ijrochilik Mahorati: Milliy cholg'u asboblari kuy ijro etish va an'anaviy uslubda kuylash.

3. Madaniy-Estetik Did: Musiqiy asarlarning badiiy qiymatini tushunish va baholash.

4. Kommunikativ Qobiliyatlar: An'anaviy musiqani targ'ib qilish va boshqalar bilan musiqiy tajriba almashish.

Merosni Asrash va Rivojlantirish: An'anaviy musiqani yangi avlodlarga o'rgatish va uni zamonaviy san'at bilan uyg'unlashtirish.

Musiqiy an'analar kompetentligining ahamiyati

- Milliy o'zlikni anglash: Musiqiy an'analar orqali milliy qadriyatlarni anglash va asrab-avaylash.

- Madaniy merosni saqlash: Xalq musiqasi va an'anaviy kuylarni kelajak avlodlarga yetkazish.

- Ijodiy salohiyatni rivojlantirish: Yangi musiqiy asarlar yaratishda milliy ohanglardan ilhom olish.

Zamonaviy ta'lim jarayonida musiqiy an'analar orqali yoshlarning estetik didini shakllantirish, ularni milliy va umumbashariy qadriyatlar asosida tarbiyalash dolzarb vazifalardan biridir. Media vositalari yordamida musiqiy madaniyatni keng targ'ib qilish orqali yoshlarning san'atga bo'lgan qiziqishini oshirish va ularni barkamol shaxs sifatida tarbiyalash imkoniyati ortadi.

Media ta'limda musiqiy an'analar kompetentligining mohiyati

Media ta'lim musiqiy an'analarni yoshlar ongiga singdirishda kuchli vosita bo'lib xizmat qiladi. Musiqiy an'analar kompetentligini shakllantirish orqali yoshlar nafaqat milliy musiqa merosini, balki jahon musiqiy madaniyatini ham anglaydilar. Bu jarayonda quyidagi asosiy jihatlar muhim ahamiyatga ega:

- Interaktiv media vositalaridan foydalanish: Musiqiy ilovalar, onlayn darslar va virtual konsertlar orqali amaliy tajriba hosil qilish.

- Multimediya resurslari: Videolar, podkastlar, va musiqiy bloglar orqali yoshlarning musiqiy savodxonligini oshirish.

- Ijtimoiy tarmoqlar: Musiqiy loyihalar, tanlovlar va fleshmoblar orqali yoshlarni faollikka chorlash.

Pedagogik mexanizmlarni takomillashtirish yo'nalishlari

Yoshlar tarbiyasini musiqiy an'analar asosida shakllantirishda quyidagi pedagogik mexanizmlar samarali hisoblanadi:

1. Ta'lim jarayoniga integratsiya: Musiqa fanini boshqa fanlar bilan bog'lash orqali tahlil qilish va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish.

2. Texnologiyalardan foydalanish: Onlayn platformalar va raqamli vositalar yordamida interaktiv darslarni tashkil etish.

3. Tajriba almashinuvi: Mashhur san'atkorlar bilan uchrashuvlar, seminarlar va mahorat darslari orqali amaliy tajriba orttirish.

Ijodiy loyihalar: Musiqiy guruhlar, ansambllar va sahna chiqishlari orqali ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish.

Hozirgi vaqtda ommaviy axborot vositalari ta'lim jamiyat ongida tobora mustahkam o'rin egallab bormoqda. U nihoyat universitet intizomi maqomini oldi va pedagogika kollejlari va oliy o'quv yurtlarida o'rganila boshlandi. Qolaversa, media-pedagoglarni maxsus tayyorlaydigan kafedralar ochilmoqda. Bu mediata'limning nazariy va amaliy salohiyati kengayib borayotganidan, unga zamonaviy jamiyatda talab ortib borayotganidan dalolat beradi. "Media ta'lim va mediasavodxonlik" darsligi Rossiya media-ta'lim tizimida etishmayotgan eng muhim bo'g'indir. Uning paydo bo'lishi pedagogikaning yangi yo'nalishining birinchi bosqichi tugaganidan dalolat beradi, u paydo bo'lganida, asta-sekin, lekin shubhasiz kuchga ega bo'lib, yangi ta'lim muassasalari orqali kengayib, e'tirofga sazovor bo'ldi. Mahalliy media-ta'limni rivojlantirishga poytaxt va mamlakatning ko'plab shaharlaridan kelgan katta guruh o'qituvchilari yordam berdi. Unda eng sharaflil o'rin haqli ravishda pedagogika fanlari doktori, professor A.V.Fyodorovga tegishli bo'lib, u ixtiyoriy ravishda yilnomachi va tizimlashtiruvchining ulkan ishini oldi. 2003 yilda u Rossiya kino ta'limi va media pedagogika assotsiatsiyasi prezidenti etib saylangani bejiz emas. Mamlakatimizda va xorijda ilmiy sohada yangi mavzuning ahamiyatini anglash imkonini beruvchi fundamental ishlanmalar mavjud, ammo uning uchun izchil nazariy tizim mavjud emas edi.

Media ta'limni quyidagi asosiy yo'nalishlarga bo'lish mumkin: 1) matbuot, radio, televideniye, kino, video va internet olamidagi bo'lajak mutaxassislar - jurnalistlar, muharrirlar, rejissyorlar, prodyuserlar, aktyorlar, operatorlar va boshqalarni media-tarbiyalash; 2) universitet va pedagogika institutlarida bo'lajak o'qituvchilarning media madaniyati kurslarida universitet va maktab o'qituvchilari malakasini oshirish jarayonida media-ta'lim; 3) oddiy maktablarda, o'rta maxsus o'quv yurtlarida va oliy

o'quv yurtlarida tahsil olayotgan maktab o'quvchilari va talabalarining umumiy ta'limining bir qismi sifatida media-ta'lim, o'z navbatida, an'anaviy yoki avtonom (maxsus, ixtiyoriy, to'garaklar va boshqalar) fanlari bilan birlashtirilishi mumkin; 4) qo'shimcha ta'lim muassasalari va dam olish markazlarida (madaniyat uylari, maktabdan tashqari mashg'ulotlar, estetik va badiiy tarbiya markazlari, yashash joyidagi klublarda va boshqalar) ommaviy axborot vositalarida ta'lim; 5) matbuot, televidenie, radio, video, DVD, internet yordamida maktab o'quvchilari, talabalar va kattalarni masofaviy media ta'limini tashkil etish (bu yerda ommaviy axborot vositalari tanqidi katta rol o'ynaydi); 6) mustaqil/uzluksiz media-ta'lim (nazariy jihatdan insonning butun hayoti davomida amalga oshirilishi mumkin). Media ta'lim nafaqat pedagogika va badiiy ta'lim bilan, balki gumanitar fanlarning san'at tarixi (jumladan, kinoshunoslik, adabiyotshunoslik, 12 teatrshunoslik), madaniyatshunoslik, tarix (jahon badiiy madaniyati va san'ati tarixi), psixologiya (san'at psixologiyasi, badiiy idrok etish, ijodkorlik) kabi sohalari bilan ham chambarchas bog'liq. Shaxsni rivojlantirishda zamonaviy pedagogika ehtiyojlariga javob beradigan media-ta'lim talabalar bilan mashg'ulotlar o'tkazish usullari va shakllari doirasini kengaytiradi. Matbuot, kino, televidenie, video, Internet, kompyuterning virtual dunyosini har tomonlama o'rganish (deyarli barcha an'anaviy ommaviy kommunikatsiya vositalarining xususiyatlarini sintez qilish), masalan, adabiyot, musiqa yoki rasmni bir tomonlama, yakka holda o'rganish, shaklni alohida ko'rib chiqish kabi jiddiy kamchiliklarni tuzatishga yordam beradi. Media-ta'lim o'quvchining individualligini, uning fikrlash mustaqilligini rivojlantiradigan, ijodiy faoliyatga bevosita jalb qilish, media matn tuzilishini idrok etish, talqin qilish va tahlil qilish, media madaniyati haqidagi bilimlarni o'zlashtirish orqali uning qobiliyatlarini rag'batlantiradigan muammoli, evristik, o'yin va boshqa samarali ta'lim shakllariga asoslangan darslarni o'tkazish metodikasini nazarda tutadi. Shu bilan birga, ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarni birlashtirgan media-ta'lim talabalarni media madaniyati asarlarini yaratish jarayoniga o'ziga xos jalb qilishni anglatadi, ya'ni auditoriyani asosiy media kasblarining ichki laboratoriyasiga singdiradi, bu ham avtonom versiyada, ham an'anaviy o'quv fanlariga integratsiyalashuv jarayonida mumkin. Maktab o'quvchilari va talabalari mediasavodxon bo'lishlari uchun ular nafaqat ma'lum media-matnlar qanday tuzilganligini, balki bu matnlar turli siyosiy, mafkuraviy, iqtisodiy va ijtimoiy-madaniy manfaatlarni qanday ifodalashini ham o'rganishi kerak. Media ta'lim mediamadaniyatni o'rganishga asoslanadi. Va, V.S.Bibler yozganidek [Bibler, 1991, 289-296-betlar], "madaniyat turli madaniyatlarga mansub odamlarning bir vaqtning o'zida mavjudligi va muloqot qilish shaklidir - o'tmish, hozirgi va kelajak. (...) madaniyat - bu shaxsning shaxsiyat ufqidagi o'zini o'zi belgilash shakli, bizning hayotimiz, ongimiz, tafakkurimiz o'zini o'zi belgilash shakli, madaniyat "birinchi marta dunyo" ixtirosi. Madaniyat o'z asarlarida bizga - muallifga va o'quvchiga, go'yo

dunyoni qayta tiklashga imkon beradi, shu bilan birga, "har bir shaxs - potentsial - o'zini cheksiz rivojlantirishga qodir". Agar badiiy madaniyat, media madaniyati haqida gapiradigan bo'lsak, bu erda "muallif o'zini undan ajratilgan moddiy shaklda gavdalandiradi; o'quvchi (tinglovchi, tomoshabin) "tanada" hech narsa ishlab chiqarmaydi, u o'ylaydi va asarni "yodiga keltiradi" - faqat uning tasavvurida, xotirasida, ongida. Va faqat shunday bir-birini to'ldiruvchi holda asar va umuman madaniyat mavjud bo'lishi mumkin.

Xulosa qilib shuni aytish joizki, media ta'limda musiqiy an'analar kompetentligida yoshlar tarbiyasini shakllantirish pedagogik jarayonning muhim qismidir. Zamonaviy texnologiyalar va interaktiv usullar yordamida yoshlarning musiqiy savodxonligini oshirish va ularni madaniy merosga hurmat ruhida tarbiyalash mumkin. Bu esa, o'z navbatida, kelajak avlodni estetik jihatdan yetuk va ma'naviy barkamol shaxslar sifatida kamol topishiga xizmat qiladi.

Musiqiy an'analar kompetentligi - bu nafaqat milliy musiqa bo'yicha bilim va ko'nikmalar yig'indisi, balki xalqning madaniy merosini tushunish, uni asrash va kelajak avlodlarga yetkazish mas'uliyatidir. An'anaviy musiqiy bilim va ko'nikmalarni rivojlantirish orqali biz milliy madaniyatimizni asrab-avaylab, uni yangi avlodlarga meros qilib qoldiramiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. СС Болта-Зода. Принципы и приложения музыкальной формы. Science and Education 5 (2), 432-438
2. СБ Саидий. Нестандартные психологические структуры и модуляция в педагогике. Science and Education 5 (2), 348-354
3. СС Болта-Зода. Обменное приёмы аккордов семейство субдоминанты и доминанты использование на фортепиано. Science and Education 5 (2), 439-444
4. СБ Саидий. Художественно-педагогическое общение как средство формирования музыкальной мотивации школьников. Science and Education 5 (2), 322-327
5. Саидий, Саид Болта-зода. Адаптивность детей к школе при посещении и непосещении дошкольного учреждения. Science and education 4 (5), 1105 - 1112
6. Ропиева, Дурдона Акмаль кизы, Саид Болтазода, Саидий. Технологии формирования и развития вокально-хорового навыка студентов через народные песни. Science and Education 4 (2), 1330-1336
7. СБ Саидий. Определения понятий диктанта в теории музыки. Science and Education 3 (12), 823-828
8. Саидий, Саид Болта-зода. Бекзод Турсун угли Алиев. Простые, сложные и смешанные размеры музыки при проведении уроков дирижирования, креативные методы обучения. Science and Education 3 (5), 1484-1492

9. Саидий, Саид Болта-зода. Мурадова, Махлиё Раджабовна, Эрназарова, Азиза Фахритдин кизи. Интерактивные методы обучения творчеству русских композиторов классе фортепиано в детской музыкальной школы. *Science and Education* 3 (4), 1605-1611
10. Саидий, Саид Болта-зода. Алиев, Бекзод Турсун угли. Простые, сложные и смешанные размеры музыки при проведении уроков дирижирования, креативные методы обучения. *Science and Education* 3 (5), 1484-1492
11. Саидий, Саид Болта-зода. Эрназарова, Азиза Фахритдин кизи. Интерактивная методика обучения жанрам, созданных на народные лады, учащимся музыкальных и художественных школ. *Science and Education scientific journal* 4 (ISSN 2181-0842), 1618
12. Саидий, Саид Болта-зода. Механизмы формирования культуры почитания человеческих ценностей у старшеклассников на основе фольклора в хоре. *Science and Education* 4 (2), 1386-1391
13. Саидий, Саид Болта-зода. Психологические характеристики музыкальных звуков. *Узбекистан* 2 (2), 76-82
14. Ибрагимов, Умид Собиржонович, Саид Болтазода, Саидий. Современные методы формирования техники исполнения студентов на занятиях. *Science and Education* 4 (2), 1234-1239
15. Ропиева, Дурдона Акмаль кизы, Саид Болтазода, Саидий. Технологии формирования и развития вокально-хорового навыка студентов через народные песни. *Science and Education* 4 (2), 1330-1336
16. Саидий, Саид Болта-Зода, Мурадова, Махлиё Раджабовна, Эрназарова, Азиза ... Интерактивные методы обучения творчеству русских композиторов классе фортепиано в детской музыкальной школы. *Science, and Education* 3 (4), 1605-1611
17. Саидий, Саид Болтазода. О некоторых простейших обобщениях приёмов и методов по музыке общеобразовательной школе. *Science and Education* 3 (8), 196-203
18. Саидий, Саид Болта-Зода, Салимова, Бахринисо Бахромжон кизи. Вариационный подход к построению однородной музыки, размышление идеального подхода к её решению. *Science and Education* 3 (8), 138-144
19. Саидий, Саид Болта-Зода, Рустамов, Азизбек Рустам ўғли. Выработка отдельных музыкальных способностей: ритмического и тембрового слуха. *Science and Education* 3 (8), 151-155
20. Саидий, Саид Болтазода. Сложный принцип формообразования в изоритмическом сложений музыки. *Science and Education* 3 (11), 962-969
21. Саид Болта-Зода, Саидий. Основные направления возбуждения мелкой моторики по направление музыки. *Science and Education* 3 (10), 582-590

22. Саидий, Саид Болта-Зода. Песни, обработка народных песен и развития мастерства учащихся. *Science and education*. 3 (4), 1200-1205
23. Саидий, Саид Болта - зода. Об эффектно влияние теории, в создании музыкального произведения. *Science and Education* 3 (12), 864 - 870
24. Саидий, Саид Болта-Зода, Ропиева, Дурдона Акмал кизи. Проблемы совершенствования управления музыкальной деятельностью дошкольного образовательного учреждения. *Science and Education* 3 (8), 183-188
25. Саид Болтазода, Саидий. Эффект образования музыки к системы общеобразовательной школы. *Science and Education* 3 (8), 224-230
26. Саид Болтазода, Саидий, Субхонов, Отабек Адилевич. Основы управления музыкального диктанта по сольфеджио. *Science and Education* 3 (3), 825-830
27. Саидий, Саид Болта-Зода. Обратный сдвиг гармоничный линии в многоголосных произведениях. *Science and Education* 3 (12), 871 -877
28. Саидий, Саид Болта-Зода. Повышение или понижение основных ступеней, знаки альтерации. *Science and Education* 3 (12), 878 - 884
29. Саидий, Саид Болта-Зода. Элементы абстрактной и абсолютной звучании музыкального звука. *Science and Education* 4 (1), 597-603
30. Саидий, Саид Болта-Зода. Теоретическое рассмотрение вероятности совпадения неаккордовых звуков в произведениях. *Science and Education* 4 (1), 556-562